Instytut Zachodni
Institute for Western Affairs

BIULETYN INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Nr 591
23.02.2026

Wschód–zachód: jak Alternatywa dla Niemiec różnicuje swój przekaz przed wyborami?

Patrycja Tepper

Alternatywa dla Niemiec przed wyborami regionalnymi w 2026 r. realizuje wyraźnie dwutorową strategię — w zachodnich krajach związkowych jej przekaz jest bardziej umiarkowany, natomiast we wschodnich przybiera bardziej bezkompromisowy i radykalny charakter. Odmienny jest przy tym cel partii: na zachodzie AfD koncentruje się na stopniowym poszerzaniu elektoratu i wzmacnianiu swojej pozycji, podczas gdy na wschodzie otwarcie gra o przejęcie władzy i samodzielne rządy. Przyjrzenie się programom z Badenii-Wirtembergii, jako punktu odniesienia dla zachodnich krajów związkowych, oraz z Saksonii-Anhalt, jako przykładu ze wschodu, pozwoli ocenić, czy wraz z pojawieniem się nowych perspektyw politycznych należy spodziewać się zaostrzania postulatów partii. Omówienie obejmuje obszary szczególnie silnie kojarzone z AfD — przede wszystkim politykę migracyjną, a także edukację, media oraz politykę zagraniczną, która w najmniejszym stopniu pozostaje w kompetencjach krajów związkowych.

Rok 2026 określany jest w Niemczech mianem „superwyborczego" ze względu na kumulację wyborów landowych i lokalnych w krótkim odstępie czasu. Dnia 8 marca odbędą się wybory krajowe w Badenii-Wirtembergii oraz komunalne w Bawarii, a 22 marca — wybory w Nadrenii-Palatynacie. Sześć miesięcy później przewidziane są głosowania na wschodzie kraju: 6 września w Saksonii-Anhalt oraz 20 września w Meklemburgii-Pomorzu Przednim, gdzie AfD w sondażach osiąga około 40%. W dniu 20 września wybory do Izby Reprezentantów i rad dzielnicowych przeprowadzi także Berlin. Do urn pójdą mieszkańcy krajów związkowych zamieszkanych łącznie przez ponad 30 mln osób, czyli blisko 40% populacji Niemiec.

Redakcja:
Małgorzata Bukiel
Karol Janoś (red. naczelny)
Piotr Kubiak

Korekta:
Hanna Różanek

Prezentowane w tekstach tezy wyrażają jedynie opinie autorek i autorów.

Instytut Zachodni im. Z. Wojciechowskiego
ul. Mostowa 27A
61-854 Poznań

tel. (+48) 61 85 27 691
izpozpl@iz.poznan.pl
www.iz.poznan.pl

ISSN: 2450-5080

POCZUCIE SCHYŁKU PAŃSTWA I ROSNĄCEGO DYSTANSU LUD-ELITY

Seria wyborów przypada na okres wyraźnego pogorszenia nastrojów społecznych w Niemczech, co sprzyja wzrostowi notowań AfD. Ostatnie wybory w krajach związkowych, w których Niemcy ponownie pójdą do urn w 2026 r., odbyły się co prawda w czasie kryzysu związanego z pandemią, jednak od tamtej pory nastroje społeczne w Niemczech uległy dalszemu, wyraźnemu pogorszeniu. W 2022 r. wybuchła wojna w Ukrainie, która pociągnęła za sobą kryzys energetyczny oraz problemy gospodarcze. Choć większość z tych wyzwań dotknęła również inne państwa Europy, to Niemcy - według badania Ipsos Populism Report[1] z czerwca 2025 r. - zajmują pierwsze miejsce wśród analizowanych krajów pod względem stwierdzenia, że społeczeństwo jest „zepsute" (77%), a przekonanie o schyłku państwa towarzyszy 66% badanych. W obu przypadkach odnotowano wzrost o 16 pp. w porównaniu z 2021 r.

Narracje populistyczne trafiają w związku z tymi wynikami na podatniejszy grunt niż jeszcze w 2021 r., gdy 55% Niemców postrzegało główny podział w społeczeństwie jako konflikt między zwykłymi obywatelami a elitami politycznymi i ekonomicznymi; do 2025 r. odsetek ten wzrósł do 67%. Coraz więcej respondentów z Niemiec uważa również, że gospodarka sprzyja najbogatszym - pogląd ten podziela 65% badanych (+13 pp.), a poczucie dystansu ludzi do ekspertów osiągnęło wysoki poziom 53% (+15 pp.).

Te zmiany pokazują narastającą frustrację społeczną w porównaniu z czasem ostatnich wyborów, przy czym Niemcy wciąż relatywnie niechętnie odwołują się do rozwiązań autorytarnych, co odróżnia ich od społeczeństw wielu innych państw o podobnym poziomie niezadowolenia. Mimo głębokiego poczucia kryzysu, tylko 24% Niemców popiera rządy silnego lidera, który mógłby łamać zasady, co jest jednym z najniższych wyników wśród 31 badanych państw (średnia światowa to 47%). Niemcy nie szukają ratunku w autorytaryzmie, lecz wciąż pokładają wiarę w formalne mechanizmy demokratyczne - aż 90% z nich uważa głosowanie w wyborach za kluczowy element tożsamości narodowej.

Pesymistyczne nastroje społeczne przekładają się na jednoznacznie negatywną ocenę rządu federalnego - według badania ARD-DeutschlandTREND[2] z lutego 2026 r. aż 78% obywateli jest mniej lub w ogóle niezadowolonych z działań gabinetu, w tym prawie wszyscy wyborcy AfD (98%).

[1] https://www.ipsos.com/en/support-populist-ideas-remains-strong-some-countries-have-seen-belief-fall [dostęp: 18.02.2026].
2 https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/grafiken/deutschlandtrend-pdf-204.pdf [dostęp: 18.02.2026].

PRZEKAZ AFD NA ZACHODZIE

Na zachodzie Niemiec kampania wyborcza prowadzona jest w jednym z najbogatszych i kluczowych gospodarczo krajów związkowych - Badenii-Wirtembergii. Program[3] AfD nosi tytuł „Nasz kraj zasługuje na comeback" i rysuje scenariusz upadku dawnego kraju dobrobytu i innowacji. Jest to typowa dla AfD narracja kryzysowa, obecna konsekwentnie w kolejnych programach wyborczych partii w każdym kraju związkowym.

Choć sytuacja partii na zachodzie nie jest tak korzystna jak na wschodzie, poparcie dla AfD od czasu ostatnich wyborów w wielu przypadkach uległo podwojeniu. Dotyczy to również Badenii-Wirtembergii, gdzie partia w 2021 r. pozostawała ugrupowaniem peryferyjnym z poparciem poniżej 10%, natomiast obecnie - według sondaży - osiąga wyniki na poziomie około 20%.

AfD dostosowuje się do zachodnich realiów i stawia na program bardziej skoncentrowany na zagadnieniach gospodarczych i problemach związanych z dezindustrializacją, będących głównymi wyzwaniami dla regionu słynącego z przemysłu motoryzacyjnego (zakłady Mercedes-Benz, Porsche czy Audi), gdzie cały sektor zatrudnia setki tysięcy osób. Program zakłada np. wprowadzenie zasady „Buy BW" (Kupuj w Badenii-Wirtembergii), zobowiązującej podmioty publiczne do nabywania wyłącznie lokalnie produkowanych pojazdów, dodatkowo stawiając na podkreślanie prymatu lokalnych interesów gospodarczych.

W celu odwrócenia negatywnego trendu kryzysu ugrupowanie proponuje „9-punktowy program natychmiastowy"[4], który ma zostać wdrożony w ciągu pierwszych 100 dni rządów. Ma on przede wszystkim sygnalizować wyborcom, że zdaniem partii właściwie ukierunkowana i sprawna polityka byłaby w stanie szybko zatrzymać narastający kryzys, a aktualny rząd nie chce i nie potrafi działać skutecznie.

ZAOSTRZENIE POLITYKI MIGRACYJNEJ W GRANICACH PRAWA

W sferze migracji AfD prezentuje postulaty wysłuchania głosu mieszkańców w drodze referendum i wprowadzania rozwiązań w granicach obowiązującego prawa. Zamiast niejednoznacznie definiowanej „reemigracji", która mogłaby odstraszać bardziej umiarkowany elektorat, partia proponuje wystąpienie z systemu dystrybucji uchodźców, regulującego podział obciążeń finansowych i liczby osób ubiegających się o azyl między kraje związkowe. Badenia-Wirtembergia ze względu na dochody podatkowe i liczbę ludności jest według tego systemu jednym z tych krajów

[3] https://baden-wuerttemberg-landtagswahl.de/wp-content/uploads/2026/01/AfD_WAHLPROGRAMM_Ba-Wue_2026_DS_N.pdf [dostęp: 18.02.2026].
[4] https://baden-wuerttemberg-landtagswahl.de/wp-content/uploads/2026/01/9-Punkte-Sofortprogramm-100-Tage-einer-AfD-gefuehrten-Landesregierung-in-BW-1.pdf [dostęp: 18.02.2026].

związkowych, które ponoszą największe obciążenia.

AfD zapowiada również, że Badenia-Wirtembergia nie powinna przyjmować nowych migrantów do czasu skutecznego zabezpieczenia granic przed nielegalnymi przekroczeniami. Cudzoziemcy, wobec których wydano decyzję o wydaleniu, oprócz szybkiej deportacji, mieliby stracić dostęp do świadczeń socjalnych, co ma skłonić ich do opuszczenia kraju.

EDUKACJA I MEDIA JAKO POLE WALKI Z IDEOLOGIĄ

Edukacja oraz media publiczne należą do kluczowych obszarów, w których AfD postuluje zmiany systemowe. Partia wskazuje na problemy funkcjonowania niemieckiego systemu edukacji i proponuje reformy oparte na trzech filarach: osiągnięciach, dyscyplinie i tożsamości. Zgodnie z programem AfD edukacja powinna koncentrować się na przekazywaniu wiedzy merytorycznej, zwłaszcza w przedmiotach ścisłych i przyrodniczych, przy jednoczesnym ograniczeniu treści postrzeganych przez partię jako ideologiczne, co odzwierciedla krytykę obecnego systemu - AfD regularnie zarzuca szkołom brak neutralności światopoglądowej.

Wśród postulatów znajduje się również wprowadzenie wymogu odpowiedniej znajomości języka niemieckiego jako warunku ukończenia szkoły. AfD opowiada się ponadto za wzmocnieniem dyscypliny szkolnej, m.in. poprzez wprowadzenie jednolitych zasad zachowania oraz większy nacisk na symbolikę narodową w szkołach publicznych. Jednym z elementów programu jest także propozycja zastąpienia obowiązku szkolnego obowiązkiem edukacyjnym, co umożliwiłoby legalne nauczanie domowe, które obecnie w Niemczech nie jest możliwe.

AfD konsekwentnie krytykuje również media publiczne oraz sposób ich finansowania. Zdaniem partii nie realizują one w wystarczającym stopniu zasady bezstronności i prezentują określony profil światopoglądowy. Rozwiązaniem ma być ich „odchudzenie" o 90%, tak aby wypełniały tylko podstawową funkcję przekazywania informacji. Konflikt z publicznymi nadawcami jest również stałym elementem programów AfD, gdyż stanowi on symbol walki z elitami, które kontrolując media, wykluczają odmienne głosy z debaty.

POLITYKA ZAGRANICZNA - KONTRAPUNKT DLA BERLINA

Polityka zagraniczna nie leży w kompetencjach krajów związkowych, jednak jest konsekwentnie tematyzowana w programach oraz na wiecach wyborczych. AfD w Badenii-Wirtembergii chce normalizacji relacji z Rosją, w tym naprawy i uruchomienia gazociągów Nord Stream w celu udostępnienia kraju związkowemu taniej energii. Markus Frohnmaier, kandydat na premiera z ramienia partii, zapowiedział, że w ciągu pierwszych 100 dni urzędowania uda się z wizytą zarówno do USA, jak i do Rosji. Program podkreśla konieczność odnalezienia się w multipolarnym świecie, co obejmuje

pragmatyczną współpracę z USA, Chinami i Rosją. Partia opowiada się także za ograniczeniem kompetencji UE i powrotem modelu integracji skoncentrowanego na podstawowych obszarach współpracy, takich jak wspólny rynek.

AFD NA WSCHODZIE NIEMIEC

W Badenii-Wirtembergii narrację AfD zdominowało hasło „comebacku" państwa dobrobytu i innowacyjności, natomiast w Saksonii-Anhalt ciężar przekazu przesunął się na scenariusz samodzielnych rządów jako elementu „Wizji 2026". Ulrich Siegmund, lider partii w tym kraju związkowym i kandydat na premiera, przedstawia perspektywę zwycięstwa jako szansę na przełamanie kordonu sanitarnego - bez konieczności kompromisów z innymi partiami. Oznaczałoby to brak potrzeby rezygnacji z kluczowych postulatów w zamian za udział we władzy, co znajduje odzwierciedlenie w programie ocenianym przez komentatorów jako najbardziej radykalny spośród dotychczasowych propozycji AfD w skali całych Niemiec. „Wizja 2026" zakłada, że zwycięstwo i samodzielne rządy w Saksonii-Anhalt mogłyby mieć charakter przełomowy dla całego kraju, co dodatkowo mobilizuje elektorat, wzmacniając poczucie realnego wpływu na zmianę oraz „powrotu do starych, dobrych Niemiec" - motywu często obecnego w retoryce partii.

POLITYKA MIGRACYJNA POD HASŁEM REEMIGRACJI

W szkicu programu AfD[5] w Saksonii-Anhalt (możliwe są jeszcze modyfikacje) rozdział pt. „Migracja i reemigracja" to najbardziej rozbudowana sekcja. Mimo zdystansowania się kierownictwa oraz części środowisk AfD od projektu reemigracji, partia w swoim programie w Saksonii-Anhalt wyraźnie opowiada się za tym rozwiązaniem. To kontrowersyjne pojęcie bywa różnie definiowane. Krytycy podkreślają, że kryje się za nim próba odwrócenia zjawiska masowej migracji. W takim ujęciu deportacje mogłyby obejmować nie tylko osoby nielegalnie przebywające w Niemczech, lecz także obywateli uznanych za niedostatecznie zintegrowanych, a nawet osoby z tłem migracyjnym (np. mające jednego rodzica spoza Niemiec). Tak definiowaną „reemigrację" Federalny Sąd Administracyjny — w pisemnym uzasadnieniu wyroku dotyczącego magazynu „Compact" z czerwca 2025 r.[6] — uznał za sprzeczną z niemiecką konstytucją, wskazując na naruszenie zasady równości oraz godności ludzkiej, zwłaszcza ze względu na jej potencjalne zastosowanie wobec obywateli niemieckich. Stąd dystans kierownictwa AfD, które obawia się, że takie orzecznictwo i używanie pojęcia „reemigracji" otworzy drogę do delegalizacji partii.

Jednak AfD z Saksonii-Anhalt proponuje przebudowę całego systemu

[5] https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2026/01/25/Document-AfD-Regierungsprogramm-2026.pdf [dostęp: 18.02.2026].
[6] https://www.bverwg.de/entscheidungen/pdf/240625U6A4.24.0.pdf [dostęp [18.02.2026].

w taki sposób, aby był podporządkowany właśnie deportacjom oraz zatrzymaniu napływu nowych migrantów. W tym celu planowane jest np. powołanie pełnomocnika ds. reemigracji oraz szeregu nowych stanowisk i struktur, często stanowiących odwrócenie obecnych rozwiązań: osoby, które wcześniej pomagały migrantom w integracji, mają zostać zastąpione przez takie, które będą wspierać ich wyjazd, a w miejsce *Willkommenskultur* (kultury powitania) wprowadzona ma zostać *Verabschiedungskultur* (kultura pożegnania).

Program zakłada, że pobyt w Niemczech ma przestać być atrakcyjny dla uchodźców, czemu służyć ma zamiana świadczeń pieniężnych na podstawowe świadczenia rzeczowe, sprawdzanie i konfiskowanie gotówki oraz kosztowności migrantów przy wjeździe na pokrycie kosztów ich utrzymania, a także obowiązek pracy. Partia postuluje również kwaterowanie uchodźców w odizolowanych ośrodkach, z dala od centrów miast, co ma redukować konflikty z mieszkańcami.

Szczególnym punktem programu jest przygotowanie ofensywy reemigracyjnej wobec Ukraińców. AfD postuluje odebranie statusu uchodźcy wojennego, argumentując, że duże części Ukrainy są bezpieczne i wymagają rąk do pracy przy odbudowie. Planowane wykluczenie Ukraińców z systemu zasiłków socjalnych ma także służyć jako zachęta do powrotu.

SEGREGACJA W EDUKACJI I WALKA Z MEDIAMI PUBLICZNYMI

AfD w Saksonii-Anhalt planuje wprowadzenie szeroko zakrojonego programu mającego na celu zmiany w sferze publicznej w kierunku patriotycznym, obejmujące kulturę, edukację oraz turystykę. Podobnie jak w Badenii -Wirtembergii, program AfD zakłada naukę „tradycyjnych" wartości oraz neutralność polityczną w szkołach, wskazując na obecną ideologizację edukacji w Niemczech. Program z Saksonii-Anhalt jest przy tym bardziej rozbudowany w kwestiach tożsamościowych: postuluje m.in. uświadamianie w większym stopniu znaczenia lat 1813 i 1871 (proces kształtowania narodu) oraz promowanie pozytywnego, „nieobciążonego" stosunku do niemieckiej historii i tożsamości w ramach sloganu #deutschdenken („myśleć w sposób niemiecki"), nawiązującego do dotychczasowego landowego hasła #moderndenken („myśleć nowocześnie").

AfD domaga się zakazu wywieszania tęczowych flag w szkołach, usunięcia „indoktrynacji gender" oraz likwidacji programów takich jak „Szkoła bez rasizmu". Dzieci uchodźców miałyby uczyć się w osobnych klasach, aby ich braki językowe nie spowalniały nauki niemieckich uczniów, którzy nie powinni być, zdaniem partii, narażeni także na obciążenia wynikające ze wspólnej nauki z osobami z obcych kręgów kulturowych. Uczniowie mają poznawać treści dydaktyczne obowiązujące w ich krajach pochodzenia, co ma ułatwić im

później szą reintegrację w ojczystych systemach szkolnych po opuszczeniu Niemiec. Unikalnym postulatem AfD w Saksonii-Anhalt jest wznowienie wymiany uczniowskiej z Rosją oraz silny nacisk na naukę języka rosyjskiego.

Podobnie jak w Badenii-Wirtembergii publiczne media poddane są gruntownej krytyce, jednak w Saksonii-Anhalt AfD nadaje priorytet walce z nimi i zapowiada zerwanie umowy z innymi krajami związkowymi, co w praktyce oznaczałoby próbę przejęcia kontroli nad nadawcami. Partia stawia na dekonstrukcję obecnego systemu uznawanego za stronniczy, likwidację obowiązkowego abonamentu, a także wycofanie ustawy NetzDG, którą uważa za narzędzie cenzury ideologicznej w mediach społecznościowych. Dodatkowym elementem jest odcięcie finansowania publicznego dla lewicowych rozgłośni, takich jak Radio Corax w Halle, oskarżane o szerzenie „ideologii Antify".

POLITYKA ZAGRANICZNA – SAKSONIA -ANHALT NAJPIERW

AfD w Saksonii-Anhalt deklaruje, że jedynym punktem odniesienia dla jej działań jest interes mieszkańców landu, a nie wytyczne płynące z Brukseli czy Kijowa. Partia domaga się natychmiastowego zakończenia polityki sankcyjnej wobec Rosji, argumentując, że uderza ona bezpośrednio w lokalne przedsiębiorstwa. W swoim programie zakłada przywrócenie Rosji statusu jednego z kluczowych partnerów handlowych Saksonii-Anhalt oraz wznowienie dostaw rosyjskiego gazu jako fundamentu reindustrializacji regionu. AfD zapowiada także wykorzystanie Bundesratu jako instrumentu nacisku na rzecz naprawy uszkodzonych nitek Nord Stream

KONKLUZJE

Sukcesy wyborcze AfD i znaczne poszerzenie jej elektoratu nie są już zjawiskiem typowo wschodnioniemieckim. Wynikają z pogorszenia nastrojów społecznych w Niemczech, poczucia schyłku państwa, rosnącego dystansu do elit oraz niezadowolenia z rządu i kanclerza. Populistyczna narracja partii trafia więc na coraz bardziej podatny grunt w społeczeństwie, które doświadcza kryzysów gospodarczych, energetycznych i społecznych oraz obawia się utraty dobrobytu i miejsc pracy.

AfD realizuje dwutorową strategię regionalną. Na zachodzie partia stawia na umiarkowany przekaz, unikający ekstremalnych postulatów w zakresie migracji i tożsamości, koncentrując się na kwestiach gospodarczych, dezindustralizacji i lokalnych interesach. Na wschodzie skupia się na przekazie bardziej radykalnym, obejmującym hasła tożsamościowe i kontrowersyjną „reemigrację". Warto przy tym zauważyć, że liderzy AfD w obu krajach związkowych — Markus Frohnmaier i Ulrich Siegmund — wspólnie występują na wiecach w Badenii-Wirtembergii, co sugeruje, iż obserwowane różnice narracyjne nie wynikają z wewnętrznego konfliktu.

Analiza programów i kampanii wyborczych pokazuje, że rdzeń ideowy AfD

pozostaje spójny, ale forma przekazu i radykalizm postulatów są elastyczne i zależą od szans wyborczych. „Superwyborczy" rok 2026 będzie kluczowym momentem testującym skuteczność obu strategii AfD, a zarazem wskaźnikiem kierunku, jaki partia może obrać w perspektywie wyborów w 2029 r. — normalizacja czy pogłębianie radykalizmu.

Patrycja Tepper – analityczka w zespole Niemcy–Europa–Świat i koordynatorka projektu „Populizm i ugrupowania skrajne w Niemczech" w Instytucie Zachodnim.